İDİL

REBİİ GORBON'UN TÜRK SERAMİK SANATINA VE ENDÜSTRİSİNE KATKILARI

Seyhan YILMAZ
Prof., Kastamonu Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi- syilmaz@kastamonu.edu.tr ORCID ID: 0000-0001-9425-173X

Metin Han KURUOĞLU
Kuruoğlu Metinhan, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi Seramik ve Cam Ana Sanat Dalı, kurumetin999@gmail.com, ORCİD: https://orcid.org/0009-0005-5808-3536

Yılmaz, Seyhan ve Kuruoğlu Metinhan. "Rebii Gorbon'un Türk Seramik Sanatına ve Endüstrisine Katkıları". idil, 120 (2025/5): s. 939–956. doi: 10.7816/idil-14-120-15

ÖZ

Bu araştırmada, mimar ve seramik sanatçısı Rebii Gorbon'un Türk seramik sanatı, tasarımı ve endüstrisine olan katkıları ile Gorbon Seramik Fabrikası'nın kuruluşu ve faaliyetleri ele alınmıştır. Araştırma yöntemi literatür taraması ve röportajlar aracılığı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın kapsamı, Rebii Gorbon'un seramiğe yöneldiği ilk dönem çalışmalarını, sanatsal üretimlerini ve Gorbon Seramik Fabrikası'nın ilk üretim süreçlerini içermektedir. İlgili çalışmada ele alınan konu, seramik sanatına sağlanan tarihsel ve sanatsal katkıların görünür kılınması açısından önem taşımaktadır. İstanbul doğumlu olan Rebii Gorbon, Cumhuriyet Dönemi'nin önemli mimarları arasında yer almakla birlikte, seramik sanatçısı kimliğiyle de sanat alanına değerli katkılar sunmuştur. 1952 yılında Mecidiyeköy'deki yazlık evinin bahçesinde kurduğu seramik atölyesinde ilk seramik kaplarını üretmeye başlamış; bu süreçte özellikle dekoratif objelere yönelmiştir. İlk sergisini Beyoğlu Olgunlaşma Enstitüsü'nde açmış, ardından Füreya Koral ile tanışmasıyla birlikte sanat ağırlıklı çalışmalara yönelmiştir. Kariyerinin ilerleyen dönemlerinde özellikle İznik çinilerine odaklanmış; malzeme, üretim teknolojisi ve renkler üzerine yoğun kişisel araştırmalar yapmıştır. Avrupa'nın çeşitli bölgelerinde seramik sanatı üzerine incelemelerde bulunmuş, aynı zamanda seramik hammaddesi bakımından zengin olan Bozüyük, Bilecik gibi Anadolu yörelerinde ve İstanbul çevresinde seramik tarihi ve hammadde kaynakları olan kil ve kaolin ocakları üzerine saha araştırmaları yürütmüştür. Yurtiçi ve yurtdışında seramik üzerine çeşitli araştırmalar yapan Rebii Gorbon 1958 yılında Gorbon Seramik Fabrikası'nı kurarak Türk seramik sanayisinin gelişiminde öncü bir rol üstlenmiştir. Rebii Gorbon 1985 yılında da Gebze'de ikinci fabrikasını kurmuştur. Fabrikayı oğlu Aziz Gorbon'a bırakan Rebii Gorbon, 1993'te yaşamını yitirmiştir. Sonuç olarak, 1952 yılında dekoratif objeler üretimiyle başladığı seramik yolculuğunu, kurduğu fabrikalar aracılığıyla sanayi boyutuna taşıyan Rebii Gorbon, adını taşıyan "Gorbon" markasını oluşturmuştur. Bu marka, sofra eşyalarından çeşitli formlarda seramik objelere, hediyelik ürünlerden Osmanlı çinilerine kadar uzanan geniş bir ürün yelpazesi sunmuştur. Üretim repertuvarı oldukça zengin olmakla birlikte, Gorbon'un özellikle yapı malzemelerine yönelmiş olması, mimarlık formasyonunun üretim pratiğine yansıdığı düşüncesini desteklemektedir.

Anahtar Kelimeler: Seramik, Rebii Gorbon, Gorbon-Işıl seramik, Mimari seramikler, Türk seramik sanatı.

Makale Bilgisi:
Geliş: 9 Ağustos 2025 *Düzeltme:23 Ekim 2025* *Kabul: 28 Ekim 2025*

© 2025 idil. Bu makale Creative Commons Attribution (CC BY-NC-ND) 4.0 lisansı ile yayımlanmaktadır.

Giriş

Seramik sanatı, tarihsel kökenleri bakımından Anadolu topraklarında yalnızca gündelik ihtiyaçları karşılayan bir zanaat değil, aynı zamanda medeniyetlerin estetik ve kültürel hafızasını taşıyan bir anlatı formu olarak da önemli bir yer tutar. Bu coğrafyada üretilen seramikler, erken dönemlerden itibaren işlevsel kaplar olmanın ötesinde; dini, mimari ve kamusal mekânlarda da estetik unsurlar olarak değer bulmuştur. Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde İznik, Kütahya ve Çanakkale gibi merkezlerde gelişen üretimlerle özgün desen ve tekniklerle zanaatkârlık anlayışı sürdürülmüştür. Ancak 19. yüzyılın sonlarından itibaren sanayileşme dinamiklerinin etkisiyle el üretimi gelenek, yerini giderek endüstriyel üretim sistemine bırakmaya başlamıştır.

Türkiye'de seramiğin endüstriyel ölçekte ilk kez üretilmesi, 1890'lı yıllarda Sultan II. Abdülhamid zamanında kurulumu gerçekleşen Yıldız Çini Fabrika-i Hümayunu ile başlamıştır (Milli Saraylar Başkanlığı, ty). Fabrikada yapılan üretimler, sadece saray ihtiyacına yönelik değil; aynı zamanda yerli üretimin ve sanayi altyapısının gelişimine yönelik stratejik bir hamle olarak değerlendirilebilir. Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte modernleşme ve kalkınma politikaları doğrultusunda seramik, bir sanat formu olmasının yanı sıra ekonomik bir üretim alanı olarak da önem kazanmıştır. Özellikle 1950 sonrası dönemde devlet destekli yatırımlar, konut üretimindeki artışa paralel olarak yapı seramiği alanında yeni ihtiyaçları doğurmuş, bu da seramik endüstrisinin kurumsallaşmasını hızlandırmıştır. Aynı yıllarda kurulan Vitra, Kalebodur, Çanakkale Seramik ve Gorbon gibi öncü firmalar, Türkiye'de hem sanayi üretimini hem de modern seramik tasarımını biçimlendiren yapıtaşları olmuşlardır (Güven & Karakuş, 2016:3). Bu fabrikalar arasında Gorbon Seramik'in çizdiği yol, diğerlerinden belirgin biçimde ayrılmaktadır. 1957'de girişimleri başlayan Gorbon Seramik, 1958 yılında Levent'te Sınai Kalkınma Bankası'nın desteğiyle faaliyetlerine başlamış; odak noktası olarak yalnızca sanayi üretimini değil, estetik ve bireysel ifade biçimi olarak seramiği ele almıştır. Kurucusu Rebii Gorbon'un mimarlık kökenli olması, seramiğe olan yaklaşımını çok katmanlı bir yapıya dönüştürmüş; tasarım, zanaat ve sanayi üretimi arasında kurduğu hassas denge, onu döneminin önde gelen figürlerinden biri hâline getirmiştir.

Gorbon, seri üretim olanaklarının yanı sıra atölye ölçekli sanat üretimlerine de yer vererek sanatsal ve endüstriyel üretimi bir arada gerçekleştirmiştir. Bu bağlamda, üretimleri yalnızca piyasa taleplerine yanıt veren nesneler değil, kültürel belleği estetik anlayışıyla buluşturmuştur. Bu süreçte atölyede görev alan sanatçıların varlığı Gorbon'un üretimlerini zenginleştirmiştir. Anadolu kültüründen çağdaş tasarımlara kadar uzanan geniş bir yelpazede ürünler ortaya çıkmıştır. Gorbon'un hem kuruluş sürecinde hem de tasarım ve üretim süreçlerinde Erdoğan Ersen'in önemli rolü olmuştur (Erbay Aslıtürk, 2009:263).

Bu çalışmada, Rebii Gorbon'un sanatsal ve endüstriyel seramik üretimleri ile seramik sanatına sunduğu katkılar, Türkiye'de seramik alanının tarihsel gelişimiyle ilişkilendirilerek ele alınmaktadır. Literatür taramasına dayanan bu araştırma, Rebii Gorbon'un seramik sanat alanı ve endüstrisine olan katkılarını, Gorbon Seramik'in kuruluş sürecini ve üretim çizgisini incelemeyi amaçlamaktadır. Özellikle 20. yüzyıl ortasında sanat, zanaat ve endüstri arasında kurulan bağın bir temsilcisi olarak Gorbon'un yaklaşımı, Türk seramik sanatının disiplinlerarası gelişimine katkı sunan örnek bir model olarak değerlendirilebilir.

Rebii Gorbon'un Hayatı

Prof. Rebii Gorbon (Görsel 1), 1909 yılında İstanbul'un köklü semtlerinden Üsküdar'da dünyaya gelmiştir. Babası hukukçu Ahmet Refik Gorbon, annesi ise Fatma Meliha Gorbon'dur. Gorbon, kardeşleri Mefkure Kadıoğlu ve Bedii Gorbon ile birlikte geleneksel değerlere bağlı bir aile ortamında yetişmiştir. 1937 yılında Hayriye Fazilet Hanım ile hayatını birleştiren Gorbon'un, Aziz (1944) ve Fatih (1946) adlarında iki çocuğu olmuştur (Yüzer, 2019: 6).

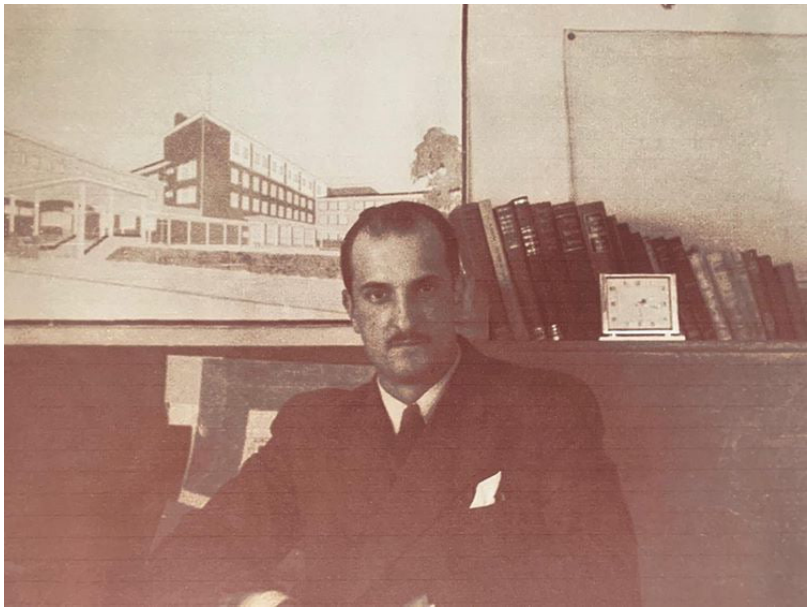

Görsel 1. Prof. Rebii Gorbon, 1950'li yıllar, (Her Umut Ortak Arar, 19 Mayıs 2021).

İlk öğrenimine, babasının kurucusu olduğu Füyuzat-ı Osmaniye Mektebi'nde başlayan Gorbon, ardından Galatasaray Lisesi'nde eğitimine devam etmiş ve 1927 yılında bu seçkin kurumdan mezun olmuştur (Bozcalı, ty: 7050). 1928 yılında, dönemin en önemli sanat ve mimarlık eğitiminin verildiği kurum olan Sanayi-i Nefise Mektebi'nin Yüksek Mimarlık Bölümü'ne kaydolan Gorbon, burada aldığı nitelikli eğitimle mimarlık alanındaki yetkinliğini pekiştirmiştir (Erbay Aslıtürk, 2015: 82). Babası Refik Gorbon'un mimariye ve şehir kültürüne duyduğu özel ilgi, genç Gorbon'un meslek seçiminde etkili olmuştur (Ural, 2023: 21). 1934 yılında Sanayi-i Nefise Mektebi'nin Yüksek Mimarlık bölümünden mezun olmuştur. Gorbon'un yaşamındaki önemli dönüm noktalarından biri, eğitim sürecinin ardından sanatın ve kültürün merkezi kabul edilen Paris'e gitmesi olmuştur. Paris'in büyüleyici mimari atmosferi, tarihî derinliği, zengin müzeleri ve kültürel çeşitliliği, Gorbon'un sanatsal vizyonunu derinden etkilemiş ve ufkunu genişletmiştir (Gorbon Modern Seramikler, ty: 5-6). Mezuniyetinin ardından 1936-1942 yılları arasında İstanbul'da serbest mimar olarak çeşitli projelerde görev alan Gorbon, 1942 yılında başladığı askerlik hizmetini on sekiz ayda tamamlamış ve 1943'te tekrar serbest mimar olarak çalışma hayatına dönmüştür. Mimarlık mesleğini sürdürürken, Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nde 1962 yılında öğretim üyesi olarak akademik kariyerine adım atmış, burada geçen on yedi yıl boyunca pek çok sanatçının ve mimarın yetişmesine katkı sağlamıştır. 1969 yılında doçentlik unvanını, 1972 yılında ise profesörlük kadrosunu elde eden Gorbon, aynı yıl bölüm başkanlığı görevine atanmış ve 1974 yılı sonuna kadar da bu görevi sürdürmüştür. Akademik kariyerine, 1 Temmuz 1979 tarihinde emekliliğe ayrılıncaya kadar devam etmiştir (Yüzer, 2019: 12-17).

Gorbon'un öğrencilikle başlayan mimarlık kariyerinin ardından tasarımcı, eğitimci, yüklenici ve uygulayıcı gibi değişen görevlerle gerçekleştirdiği, büyük ve küçük çaplı projelere imza attığı ayrıca çeşitli mimari yarışmalarda dereceler aldığı bilinmektedir. Mimari projelerinden bazıları şunlardır;

Konut Projeleri arasında; Kadıköy Mühürdar kira evi (1935), Suadiye B. Yusuf Evi (1937), Kalamış Cemil Filmer Evi (1938), Anadoluhisarı'nda ev (1938), Taksim Doğu Apartmanı (1940), Feneryolu Gorbon Evi (1940'lar), Mecidiyeköy Gorbon Evi (1952), Topağacı Çelebi Apartmanı (1950'ler), Güzelce Gorbon evleri (1960'lar) bulunmaktadır. Mimarın tasarım veya kontrolörlük gibi görevlerini üstlendiği apartman ve toplu konut projeleri de bulunmaktadır. Bunlar arasında; Kadıköy Elektrik Evi (1937), Türkiye Emlak ve Kredi Bankası'nın Mecidiyeköy Banka Evleri (1947), Heybeliada Sanatoryumu Dr. Tevfik İsmail Gökçe Pavyonu (1946) Levent Mahallesi (1. etap-1950), Koşuyolu Mahallesi (1. etap-1951) Florence Nightingale Hemşire Okulu (1964)'dur. Uygulama ve müteahhitlik projeleri ise; Ankara Atatürk Lisesi (1938), Fenerbahçe Dolmabahçe (Mithatpaşa) Stadyumu (1947), Türk Philips A.Ş. Ofis ve fabrika yapılarının (1955-1967) yanı sıra mimarın müteahhitliğini üstlendiği yapılar arasında ilaç fabrikaları da yer almaktadır. Gorbon'un 1950'li yılların sonundan itibaren yüklenici olarak görev aldığı bir dizi endüstriyel yapıdan biri de Bomonti Bira Fabrikası kompleksinde inşa edilen Soğuk Depo Tesisleridir. Bunun haricinde diğer pek çok projelerde de görev almıştır (Ural, 2023: 29-30). Mimarlık kariyerinde yaptığı görkemli yapıtlardan başka katıldığı konkurlarda da kendini göstermiştir. Uluslararası Galata Yolcu Salonu yarışmasında birincilik, Adliye Sarayı yarışmasında ikincilik, Ankara Mezarlığı Uluslararası proje yarışmasında da üçüncülük ödülüne layık görülmüştür. Yabancı şirketlere yaptığı yapıtlar arasında Philips ve Vander ilaç Fabrikaları Taksimde Air France'ın olduğu apartman sayılabilir (Gürses, 1998:57-58).

Yaşamı boyunca yapmış olduğu mimari projelerinin yanı sıra yoğun olarak da seramik sanatı ile de ilgilenen Gorbon, sporun ve sanatın çeşitli dallarını da hobi edinmiştir. Resim sanatının yanı sıra atletizm ve yelken

sporlarına ilaveten tekne inşasıyla da ilgilendiği bilinmektedir. Rebii Gorbon, üretken bir kariyer ve dinamik bir sosyal hayatın ardından 1993 tarihinde vefat etmiştir (Gorbon Modern Seramikler, ty: 7).

Rebii Gorbon'un Seramik Sanatına İlişkin İlk Adımları ve Gorbon Seramik'in Kuruluş Süreci

Rebii Gorbon'un seramik kariyerine ait ilk izleri akademideki öğrencilik yıllarına dayanmaktadır. 1929 yılında, yurt dışı eğitimini tamamlayarak Türkiye'ye dönen İsmail Hakkı Oygar ile tanışan Gorbon, Oygar'ın büyük güçlüklerle kurduğu atölyeyi sık sık ziyaret ettiğini ifade etmiştir (Gorbon, 1975: 107). Bu ziyaretler, genç Gorbon'un seramiğe olan ilgisini pekiştiren önemli deneyimler olmuştur. Ayrıca Paris'te bulunduğu dönemde, tanınmış sanatçı Süheyl Ünver ile kurduğu temas sayesinde Türk çini sanatı ve seramik kültürü hakkında derinlemesine bilgiler edinmiştir (Erbay Aslıtürk, 2009: 82). Gorbon'un sanatla olan ilişkisi yalnızca seramikle sınırlı kalmamış; akademi yıllarında Namık İsmail ve Nazmi Ziya gibi önemli sanatçılarla suluboya çalışmaları gerçekleştirmiştir (Erbay Aslıtürk, 2009:82). Bu erken dönem resim deneyimleri, ilerleyen yıllarda onun sanat anlayışını biçimlendirmiş ve kişisel sanat üretiminde önemli bir yer edinmiştir.

Serbest mimarlık kariyerini başarıyla sürdüren Gorbon, İstanbul Mühürdar'da (1930), kendi inşa ettiği müstakil evinin bahçesinde ilk amatör seramik atölyesini kurmuştur. 1940'lı yıllarda bir ara Ankara'da yaşamış, 1952'den sonra Mecidiyeköy'deki yazlık evine taşınmış; bu evin bahçesi, onun seramik kaplar üretmeye başladığı ilk atölye olmuştur. 1958 yılında Gorbon Seramik Fabrikası'nın kuruluşu gerçekleşmiştir (Gorbon Klasik Seramikler, ty: 6). Fabrikanın kuruluş süreci, sadece kişisel bir sanat serüveninin değil, Türkiye'de modern seramik üretiminin de öncül adımlarından biri olmuştur. Fazilet Gorbon Fabrikanın kuruluşuna ilişkin şu ayrıntıyı vermektedir.

> Seramikçilik kocamda bir merak olarak başlamıştı. Posta pulu, kelebek koleksiyonu ve bahçe merakı gibi. Mühürdar'da oturuyorduk. Rebii Bey bir gün elinde kocaman paketlerle geldi. Gözlerinin içi gülüyor: -Bak Hanım nihayet istediğim gibi bir seramik fırını buldum dedi. O fırını aldıktan sonra seramikçilik merakına büsbütün kaptırdı kendini. Adeta bir çocuk gibi evde çamurla oynuyordu. Tabaklar yapıyor, vazolar yapıyor, yeni yeni motifler buluyor ve bunları pişirip seramik haline getirirken de evde tozdan topraktan geçilmiyordu. Söylesem bir türlü söylemesem bir türlü… kocamın bu merakından önceleri bıkmış, usanmıştım. Lakin madem vaz geçeceği yok ve bunlarla uğraşırken büyük zevk alıyordu bana da öğret beraber yapalım dedim. "O gün saatlerce uğraşıp çanaklar çömlekler yapmış, sonra da bunları fırına sıralamıştık. Ama fırının kapağını kapadığımız an nasıl bir heyecan sarmıştı beni anlatamam. Derken kapak açılmış ve hiç tahmin etmediklerim en güzel birer seramik olarak karşımıza çıkmıştı. Ondan sonra hadi Fazilet sıva kolları… Meğer o ne zevkli işmiş bu." "Bir müddet sonra seramikçiliği evden bahçeye taşımıştık. Bahçedeki fırınlar daha büyüktü daha güzel iş çıkıyordu. Sonraları bahçede yetmez oldu ve bizim bu seramikçilik hobisi çoktan para etmeye başlamıştır bile… Kocamla birlikte işi fabrikalaştırmayı düşündük, artık işimiz gücümüz seramikçilik olacaktı. 1955'te Levend'deki fabrikanın temeli atıldı, 1957'de faaliyete geçti fabrikanın idare yükünü ben üstüme aldım, kocam da teknik ve ticaret tarafını yürüttü, 1963 de de müesseseyi bir anonim şirketi yaptık…" Fabrika şirketleşince 'Gorbon' adı 'Gorbon-Işıl'a çevrildi. 1957'de 35 işçi ile faaliyete geçmiş olan fabrikanın 1970 yılı kadrosunda 200 kişi çalışıyordu. Mamulatının ana çeşitleri muhtelif düz renkli, dekorlu ve desenli duvar fayansları muhtelif sofra eşyası hediyelik eşya ve artistik duvar panoları idi (Bozcalı, t.y: 7051).

Öğrencilik yıllarında başlayan seramiğe olan ilgisi ilerleyen yıllarda profesyonel üretim sürecine dönüşme hikayesini Gorbon şu sözlerle ifade etmiştir:

> "1943 yıllarıdır. Elime seramikle ilgili Fransızca bir kitap geçti. İlgimi çekti. Kolay ve anlaşılır bir kitaptı. Osmanlı İmparatorluğu seramik sanayini savaş sonrası terk etmiş durumdaydı. Çömlekçilik haricinde bir hareket yoktu. Bu duruma üzülürdüm. Evimizin üst katını seramik ile ilgili deneyler yapmaya ayırdım. Arkadaşlarım da bana yardımcı oldular. Dekoratif seramik örnekleri yaptım. Beyoğlu Kız Sanat galerisinde sergi açtım. Burada çalışmalarımı teşhir ettim. Tahminim üzerine ilgi gördü çalışmalarım. 1956 devreleri idi. Sınai Kalkınma Bankası temsilcileri sergiyi gezmişler. Benimle görüştüler. Sergini beğendik dediler. Bu konuda çalışmak istersen sana kredi verelim dediler. Bu teklifi kabul ettim. 1957 yılında bir şirket kurduk. Çalışmamızın ana konusu sanat seramiği imali idi. Bu düşüncemizi başından beri bu çerçevede devam ettiriyoruz. Seri üretim bizim hedefimiz olmadı. İlk çalışmalarımızda duvar kaplama fayansı ürettik. Fakat hedefimiz sanat seramik çalışmaları olmuştur (Yüzer, 2019:123-124).

Görsel 2 ve 3'de Gorbon ve çalışma arkadaşlarının Beyoğlu Kız Sanat Galerisi'nde düzenledikleri sergide yer alan eserler, geleneksel ile modern estetik anlayışın bir arada var olduğu özgün bir seçki sunmaktadır. Sergilenen objelerin bir bölümü, klasik çini desenleriyle bezenmiş geleneksel formları temsil ederken; diğer bölümü ise çağdaş tasarım anlayışıyla şekillendirilmiş, modernist bir yaklaşımın izlerini taşımaktadır. Bu çeşitlilik,

sanatçıların hem kültürel mirasa duydukları saygıyı hem de yenilikçi arayışlarını yansıtan bir üslup sentezine işaret etmektedir.

Görsel 2-3. Rebii Gorbon'un ve Arkadaşlarının Beyoğlu Kız Sanat Galerisi'nde açtığı sergideki çalışmalar (Anonim, 1956:12-13)

Bu estetik ve işlevsel yapının temelleri, 1958 yılında Gültepe, Levent bölgesinde kurulan ve üretim alanı dekoratif sanat objeleri ve sofra seramiği olan Gorbon Seramik'in kuruluşuyla atılmıştır (Gorbon Modern Seramikler, ty: 9). Bu girişim Türkiye'de seramiği hem bir işlevsel hem de artistik bir malzeme olarak değerlendiren öncü bir oluşum niteliği taşımıştır (Görsel 4-5).

Görsel 4. Gorbon Seramik 1965, (Bilgehan, 22 Eylül 2024).

Fabrikanın kuruluşunda emeği geçen ve sanat danışmanlığı yapan Erdoğan Ersen'in ifadesine göre 1943'te Gorbon'un eline geçen eski bir rahibin yazdığı "Ateş Sanatı" adlı Fransızca bir kitabı okumasıyla bu sanata olan ilgisi artmıştır. Bunun üzerine Fransa'dan İtalyan asıllı bir seramik uzmanı getirttiğini, sonrasında kendisinin Rebii Gorbon'la anlaştığını o zamanlar Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulu'ndan ve akademinin seramik bölümlerinden yeni mezunları topladığını ve orada çok güzel bir sanat atölyesi yaptığını, bu imkânın öğrenciler için ikinci tatbiki bir akademi olduğunu belirtmektedir (Erbay Aslıtürk, 2009:83). Bu sebeple Gorbon Seramik'in üretimlerinin bir kısmının altında Gorbon Seramikle birlikte fabrikada eseri üreten sanatçının adı veya sadece Gorbon Seramik yazmaktadır.

Görsel 5. Gorbon-Işıl fabrikasından atölye fotoğrafı (URL-1)

Gorbon, yaşadığı yıllarda Türkiye'de seramik sanatı ve üretimlerine ilişkin kısıtlı bilgilerin olduğu, çok fazla sanatçının bulunmadığını dile getirmiştir. Bunlar arasında İsmail Hakkı Oygar başta olmak üzere Füreya Koral'ın çalışmalar yaptığını ve sanatçının Eczacıbaşı Kartal'da küçük bir atölye kurduğunu belirtmektedir. Başlarda sanat ağırlıklı işlere yöneldiğini,1969'larda İtalya'ya gittiğini oradaki bir mağazada satılan tüm fayansların hep desenli olarak gördüğünü, mağaza yetkilisine beyaz fayans sorduğunda ise ilgili kişiden beyaz fayans üretmediklerini öğrenmiştir. Yurda döndükten sonrada desenli fayans üretimine başladığını ve bu işte başarılı da olduklarını ancak bu üretimlerin ekonomik olmadığını dile getirmiştir (Yüzer, 2019:123-124).

Seramiğe gittikçe gönül veren Gorbon, 1950'lerde Avrupa'daki seramik üretim tesislerini ve atölyeleri ziyaret etmiş, teknolojik ve sanatsal gelişmeleri yerinde görüp üretim biçimlerini ve makine ve teçhizatları incelemiştir. Anadolu topraklarında seramik açısından zengin ham maddelerin bol olduğu Bozhöyük, Bilecik gibi çeşitli yörelerde incelemeler yaparak seramik açısından zengin kil ve kaolin yataklarını araştırmıştır. İstanbul ve çevresinde yaptığı araştırmalarla da seramik ve çini tarihine yönelik incelemelerde bulunmuştur. Bu süreçte üzerinde durduğu önemli bir konu da İznik çini teknolojisine yönelik araştırmalarıdır. Gorbon, alçı kalıplar kullanarak ibrik, sürahi, vazo ve kâse gibi çeşitli formlarda seramik parçalar ortaya koymuş bunların bir kısmının süslemesinde geleneksel çini desenlerini kullanmıştır (Yılmaz, 2019:111). Fabrikada, süs ve mutfak objeleri, mimari yapılar için karo ve fayanslar üretilmiştir. Üretim çeşitliliğine yenileri eklenen fabrika gittikçe büyümüştür. 0 yıllarda çok popüler olan 7.5x15cm, 10x10cm ve 15x15cm desenli fayanslar zamanla kendine özgü bir tarzla seramik panolara dönüşmüştür (Gürses, 1998:47).

Gorbon'un kuruculuğunu üstlendiği atölye, zaman içerisinde küçük ölçekli bir üretim birimine dönüşerek, sanatsal ifade ile endüstriyel tasarım pratiklerinin kesişiminde özgün bir konum edinmiştir. Üretilen tasarımlar, teknik çizimlerden ziyade Gorbon tarafından doğrudan elle yapılan eskizler temelinde şekillendirilmiştir. Bu yöntemsel tercih, sanatçının almış olduğu mesleki eğitimin niteliğiyle doğrudan ilişkilendirilebilecek bir yaklaşımı yansıtmaktadır. Seramik üretim sürecinde kullanılan pigmentlerin oranlarının, bir kimyagerin titizliğini andıran bir dikkatle bizzat sanatçı tarafından belirlenmesi ise, Gorbon'un estetik duyarlılığını bilimsel bir bakış açısıyla sentezlediğini göstermektedir (Görsel 5-7).

Görsel 6-7. Rebii Gorbon'un kullandığı boyalar ve terazisi (Gökbel, 2012)

Seramik sanatçısı Erdoğan Ersen'in ifadesine göre o dönemde Rebii Gorbon için; "… bu işi Türkiye'de bilen tek adamdır ve kimyasını, çamur yapmasını, her şeyi çok iyi bilmektedir" diye belirtmiştir (Yılmaz, 2019:122).

Rebii Gorbon, üretimlerinde mimari yapı seramiklerinden başka sanat atölyesinde; seramik duvar panoları, geleneksel çini ve sanatsal objeler üretmeye de devam etmiştir (Yılmaz 2019: 111). Onun seramiğe olan ilgisi, yalnızca estetik bir arayış değil, aynı zamanda seramiğin bir yapı elemanı olarak mimariyle kurduğu işlevsel ilişkinin de bir yansımasıdır 20. yüzyılın ikinci yarısında Türkiye'de yaşanan toplumsal ve ekonomik dönüşümler, Gorbon'un seramik üretim pratiklerine doğrudan yansımış; bu dönemde yapı malzemesi endüstrisindeki yenilikler ile modern seramik sanatındaki gelişmeler, onun üretim anlayışını şekillendirmiştir. Gorbon Seramik Fabrikası, başlangıçta sanat ve sofra seramiğine odaklanırken, 1963 yılında Sınai Kalkınma Bankası'nın da desteği ile yeniden yapılanarak Gorbon-Işıl Seramik A.Ş. adı altında seramik karo üretimine yönelmiştir. Dönemin sınırlı sayıdaki üreticileri arasında yer alarak kalite standartlarının henüz belirginleşmediği bir ortamda faaliyet gösteren firma, sektörel ilerlemenin öncülerinden biri hâline gelmiştir. Sanat ile endüstri arasında bir ara kesitte konumlanan fabrikanın; sanatçılarla iş birliği içinde gerçekleştirdiği zemin ve duvar uygulamaları, dönemin mimari yapılarında estetik ve teknik anlamda özgün örnekler sunmuştur. Üretimlerini hızla sürdürerek Ankara, Adana, İzmir ve Samsun gibi illerde; ayrıca İstanbul'un Şişli (1972), Erenköy (1974), Nişantaşı (1996), Akmerkez (1993) ve Mecidiyeköy (1980) (Gorbon Modern Seramikler, t.y:11). Teşvikiye (1970) semtlerinde satış ofisleri açmıştır. Görsel 8'de Betül Işıl ile Cüneyt Arkın Cüreklibatır'ın, Teşvikiye'deki Avukat Süreyya Ağaoğlu Sokak'ta yer alan Köşe Apartmanı'ndaki Gorbon-Işıl mağazasının açılışında çekilmiş bir fotoğrafı yer almaktadır. Betül Işıl'ın babası, söz konusu mağazanın da bağlı olduğu Gorbon-Işıl firmasının ortaklarındandır (URL-2). Türkiye'deki satışlardan başka Gorbon-Işıl firmasının uluslararası düzeyde de açılımları olmuştur. Almanya, Hollanda ve Belçika'ya da ihracat gerçekleştirmiştir. 1985 yılında Gebze'de kurulan ikinci fabrika ile birlikte Rebii Gorbon, fabrika yönetimini Aziz Gorbon'a devretmiş ve sanatsal çini üretimlerine odaklanmıştır.

Görsel 8. Betül Işıl ve Cüneyt Arkın Cüreklibatır çifti Teşvikiye Avukat Süreyya Ağaoğlu Sokak Köşe Apartmanı'ndaki Gorbon-Işıl dükkanının açılışında, 1970'ler (URL-3).

Gorbon Seramik Fabrikasının Üretimleri

Rebii Gorbon'un Güzel Sanatlar Akademisinde aldığı eğitimin odağında yaptığı çalışmaları, Arts & Crafts hareketi ile Bauhaus ekolünün etkilerini taşımaktadır. Ürünleri zanaat, sanat ve endüstri arasında dengeli bir sentez sunmaktadır. Üretimleri sanatsal ve kültürel değerler taşıyan bir arayışın ifadesidir. Özellikle çini çalışmalarında, geleneksel formları endüstriyel üretimle yeniden yorumlayan bir yaklaşım sergileyerek geçmiş ile içinde bulunduğu estetik anlayışı yaratıcı biçimde birleştirmiştir. Bu bağlamda Gorbon Işıl Seramik Fabrikası üretimlerine ilişkin Arkitekt dergisinde 1970 yılı sergisi için şu ifadeler yer almaktadır.

> Gorbon-Işıl'ın diğer seramik fabrikalarımızın standart geniş mamulleri yanında araştırmalara dayanan ve özellikleri bulunan desen kompozisyonlu fayanslarının muhakkak ki en müşkülpesent kişileri tatmin edecek bir değer taşıdığını sevinçle gördük. Sergideki eserler bize Gorbon – Işıl Müessesesinin ticari bir Seramik Fabrikasından daha başka özellikleri bulunduğunu, genç seramikçilerimizin çalışmalarına destek olarak Türk seramik sanatına katkıda bulunmak için büyük çaba sarf ettiğini isbatlamaktadır (Anonim, 1970:42).

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşıldığı üzere Gorbon-Işıl'ın yapmış olduğu özgün çalışmalarla ve ürün çeşitliliği ile Türk seramik sanatına katkısı büyüktür. Gorbon-Işıl sanat atölyesindeki üretimler çoğunluğu sürekli

çalışan kadronun gayretiyle ortaya çıkmıştır. Ancak atölyede misafir sanatçılar da üretime katılmaktaydı. Bu sanatçılar arasında; Jale Yılmabaşar, İlgi Adalan, Tüzüm Kızılcan, Aydan Kut ve Cahide Eren gibi sanatçılar yer almıştır. Kadrolu olarak çalışan değerli sanatkârların büyük bir çoğunluğu usta-çırak ilişkisi içinde başka sanatçılar da yetiştirmişlerdir. Misafir sanatçıların üretimleri arasında genellikle seramik panolar, duvar kaplamaları, özel üretim tabaklar ve vazo vb. ürünler yer almıştır (Gökbel, 2012).

Rebii Gorbon'un fabrikasında yapılan gerek endüstriyel üretim gerekse sanatsal üretimler sınıflandırılacak olursa "Dekoratif ve Fonksiyonel Ürünler" ve "Mimari Seramikler" olmak üzere iki kapsamda ele alınabilir.

Dekoratif ve Fonksiyonel Ürünler

Rebii Gorbon'un doğrudan tasarladığı dekoratif eserlerin yanı sıra, Gorbon-Işıl fabrikasında farklı disiplinlerden gelen pek çok tasarımcının imzasını taşıyan üretimler de gerçekleştirilmiştir. Bu üretimler, kalıpla şekillendirme tekniklerinin yanı sıra serbest biçimlendirme yöntemleriyle hayata geçirilmiş; işlevsel ve estetik nitelikleriyle öne çıkan vazolar, tabaklar, kaseler ve kupalar gibi gündelik objeler, aynı zamanda sanatsal birer ifade aracı olarak değerlendirilmiştir. Fabrika, yalnızca özgün tasarımlar yapılmakla kalmamış, aynı zamanda sipariş usulüyle çeşitli kurum ve firmalar için promosyon amaçlı özel seramik eşyalar da üretilmiştir.

Rebii Gorbon, uluslararası yayınları yakından takip ederek seramik teknolojisindeki güncel gelişmeleri fabrikadaki üretim sürecine entegre etmeye büyük önem vermiştir. Gorbon, angoplar, artistik sır çeşitleri ve sır üstü dekor teknikleri üzerine yaptığı araştırmalarla, sanatsal seramiğe yenilikçi bir boyut kazandırmıştır. Bu yenilikçi yaklaşımlardan biri de çocukluk arkadaşı ve eski harita subayı Üsküdarlı Kemal Denker ile gerçekleştirdiği iş birliğiyle kurulmuş olan çıkartma atölyesidir. Bu girişim, dönemin en seçkin promosyon ürünlerinin üretimine olanak sağlamış ve Gorbon'un üretim yelpazesini daha da genişletmiştir (Görsel 9-10) (Gökbel, 2012).

Görsel 9. Gorbon-Işıl üretimi promosyon objeler (URL-11)

Görsel 10. Gorbon-Işıl üretimi Yapı Kredi Bankası promosyon Ürün (URL-12)

Görsel 11'de yer alan Gorbon-Işıl kataloğunda görüldüğü üzere Gorbon-Işıl üretimlerinin dekoratif objeler olmasının yanında Anadolu'nun Neolitik döneminden Osmanlı'ya uzanan zengin kültürel mirasının çağdaş yorumları olarak değerlendirilmesi mümkündür.

Görsel 11. Gorbon-Işıl Ürün Kataloğu, (Seramik Arşiv, t.y)

Gorbon-Işıl fabrikasında, sanatçılardan öğrencilere uzanan çok katmanlı bir üretim sistemi bulunmaktadır. Üretim süreci, yalnızca teknik yeterliliğe değil, aynı zamanda ustaların bireysel yeteneklerine ve estetik anlayışlarına da dayanmaktaydı. Bu doğrultuda, bazı seramik objeler geleneksel form ve motiflerle şekillenirken, bazıları da hem biçim hem de yüzey dekorasyonu bakımından özgün, artistik yaklaşımlar sergilemektedir.

Ürünlerin bir kısmı modern formların ve dekoratif anlayışların izini sürerken, diğer kısmı Anadolu'nun kültürel mirasından esinlenen klasik yorumlarla öne çıkar. Örneğin, Görsel 12'de yer alan kapaklı sahan, İznik çini geleneğini yansıtan el dekorlarıyla bezenmiştir. Kapağı da dâhil olmak üzere tüm yüzeyi bordürlerle çerçevelenmiş olan bu obje, geleneksel Türk çini sanatının desen anlayışını yaşatmaktadır. Ürün, alt kısmında yer alan "Yaşar Gorbon Sanat Seramik" ibaresiyle, muhtemelen sanatçısı Yaşar'ın elinden çıkmıştır.

Görsel 12. Kapaklı Sahan, Gorbon Seramik Atölyesi, 1984 Yük: 26 cm., Çap: 28,5 cm. (Artium Modern, t.y)

Bir diğer örnek ise sırüstü tekniğiyle serbest el dekoru uygulanan bir vazodur. Gövdesi dairesel ve yüzeyi koyu sarı renkteki bu vazonun iki cephesinde açık sarı tonlarda, özgür fırça darbeleriyle stilize edilmiş çiçek desenleri bulunmaktadır. Koyu mavi tomurcuklar ve lacivert konturlarla tanımlanmış koyu yeşil yapraklar, yüzeyde derinlik ve kontrast etkisi yaratır. Bu estetik kompozisyonun altında "Ergül" imzası ve "Gorbon-Işıl" ifadesi yer almaktadır. Eserin, hem bireysel hem de kurumsal kimliği temsil ettiği görülmektedir (Görsel 13).

Görsel 13. Gorbon Işıl El Boyama Seramik Vazo, Gorbon Işıl Sanat Atölyesi. Yük:18 cm. Genişlik: 20 cm. (ArtGet, t.y).

Görsel 14'te yine Gorbon-Işıl imalatı vazo, tarihsel sürekliliğin somut bir örneğini sunar. Sarı zemin üzerine figüratif biçimde işlenen kompozisyonda, biri önden, diğeri arkadan tasvir edilen iki Anadolu kadını yer almakta, bu figürlerden biri sırtında küfe taşımaktadır. Kadınlar, geleneksel giysiler içinde stilize edilerek betimlenmiş, çizgisel anlatımda renklerin ve biçimlerin uyumu ön plana çıkarılmıştır. Söz konusu yüzey dekorunun kontürlerinden seramik sanatında "kuru iplik" olarak da bilinen *Cuerda Seca* tekniğiyle yapılmış olabileceği düşünülmektedir.

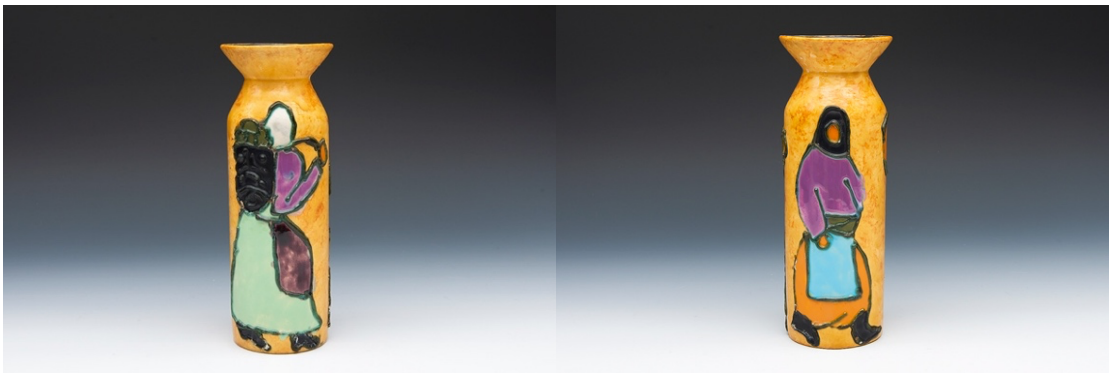

Görsel 14. Gorbon Işıl imalatı köylü kadınlar dekorlu seramik vazo 1960'lar Yük: 26cm (Nişantaşı Müzayede, t.y).

Mimari Seramik Üretimleri

Gorbon Seramik ve akabinde Gorbon-Işıl olan fabrikanın mimari seramik üretimleri genel olarak iç ve dış mekân "karo ve fayanslar", "çini uygulamalar" (Görsel 15) ve "rölyef seramik panolar", olmak üzere üç şekilde sınıflandırılabilir. Sanatsal üretimlerin çoğu mekâna özgü tasarımlardır. Endüstriyel olarak üretilen karolar, fayanslar ve geleneksel çiniler ise çeşitli renklerde ve boyutlarla alternatif düzenlemelere açık birbiri ile uyumlu ölçülerde ve çeşitli şekillerde üretilmiştir.

Görsel 15. Gorbon-Işıl'ın karo, fayans ve çini üretimleri (URL-4).

Karo ve Fayanslar

1988 tarihli Yapı Dergisi bir yayınında Gorbon firmasının reklam afişine yer vermiştir. Afiş, Gorbon Seramik'in o yıllardaki üretimlerine dair referanslar taşımaktadır. Afişte farklı renk, desen ve boyutlardaki bordürler ve karolar, toprak zemin üzerine serbest biçimde dağıtılarak bir kompozisyon oluşturmuştur (Görsel 16). Kompozisyonda Selçuklu Dönemi motifli karoları parlak turkuaz, mavi, kırmızı, yeşil ve sarı tonlarındaki karolar Anadolu kültüründen bir kesit sunmaktadır. Bu ilanla Gorbon, ürün çeşitliliğini ve sanatsal yaklaşımını ve hedeflediği çalışma alanını açıkça ortaya koymaktadır (Okutur ve Özer, 2017: 20).

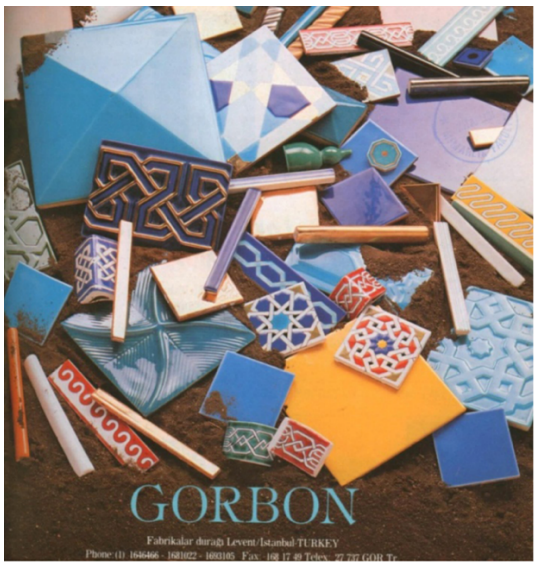

Görsel 16. Gorbon, Dergi İlanı, 1988 (Okutur, 2017: 51)

Gorbon Işıl üretimi mimari seramikler, Atatürk Kültür Merkezi, Elmadağ Ünver Oteli ve Ünver Pastanesi, Ankara Büyük Marmara Oteli, Şişli Kenter Tiyatrosu ile çeşitli şehirlerdeki Halkbank şubelerinin iç mekanlarında kullanılmıştır. Yurtdışında ise Mekke Kapısındaki seramikler, Pakistan Lahor Data Darbar Camii iç mekân seramikler, Irak Bağdat Parlamento Binası dış cephe seramikler, Bağdat Saddam Hüseyin Sarayı kubbesindeki seramik kaplamalar ve Umman Sultan Said Bin Taymur Sarayı seramik uygulamalarının Gorbon-Işıl Seramik fabrikası tarafından üretildiği belirtilmektedir (Gorbon Modern Seramikler, t.y: 11). Gorbon Işıl karo ve fayanslarında, serbest fırça tekniğiyle oluşturulmuş modern desenlerin yanı sıra, geleneksel motiflerin çağdaş yorumları da dikkat çekmektedir. Bu özgün tasarımlar hem konutların hem de otellerin mutfak ve banyo mekânlarına sanatsal bir estetik görünüm kazandırmıştır (Görsel 17-18-19-20).

Görsel 17-18. Gorbon-Işıl geleneksel dekorlu fayans ve karolar
(Gorbon Klasik Seramikler, t.y: 34-36-37)

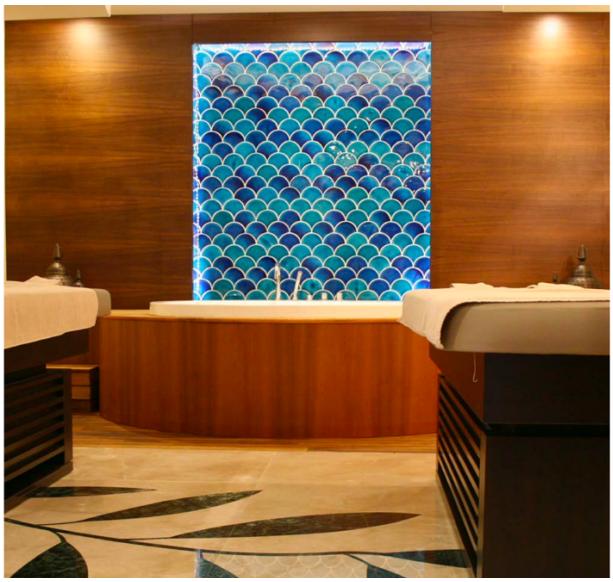

Görsel 19-20. Gorbon-Işıl modern dekorlu fayans ve karolar
(Gorbon Modern Seramikler t.y: 34-35)

Rölyef Seramik Panolar

Gorbon Seramik ve Gorbon Işıl Fabrikasında endüstriyel ürünlerden başka çeşitli mimari yapılara özel tasarımı yapılan seramik duvar panoları da üretilmektedir. Fabrikada o dönemin seramik sanatçıları arasında Jale Yılmabaşar, Aydan Kut, İlgi Adalan ve Mehmet Tüzüm Kızılcan gibi sanatçılarla gerçekleştirdiği iş birlikleri sayesinde çeşitli yapılara özgün duvar panoları kazandırılmıştır. Fabrika bünyesinde yürütülen projelerin yanı sıra, bağımsız seramik sanatçılarına kişisel tasarımlarını hayata geçirebilecekleri bir üretim ortamı sağlayarak sektöre önemli katkılarda bulunmuştur.

1970'li yıllarda ise apartman giriş holleri ve cephelerine yönelik olarak tasarlanan seramik panolar, kentsel bellek ile kurduğu ilişkide belirleyici bir unsur haline gelmiştir (Yüzer ve Cephaneciğil, 2021:11). Gorbon-Işıl'ın en özgün üretim alanını oluşturan seramik duvar panoları, yapıların cepheleri ya da iç mekânları için özel olarak tasarlanmakta ve farklı yöntemlerle uygulanmaktadır. Başta İstanbul olmak üzere büyük şehirlerde Gorbon üretimi pek çok seramik duvar panosu bulunmaktadır. Kamu binaları arasında İzmir Büyük Efes Oteli, Büyük Tarabya Oteli, Yeniköy Carlton Oteli, Büyük Ankara Oteli, Ankara Gima Mağazası iç mekân seramikleri, Yalova Termal Oteli iç mekan duvar rölyefleri, Antalya Club Hotel Sera cephe ve iç mekan duvar rölyefleri, Side Aldiana Hotel, Defne Hotel ve Club Hotel Ephesus Princess seramik uygulamaları, çeşitli konutlardaki iç mekan seramikleri, şömine üstü seramik uygulamaları ve apartman cephelerindeki çeşitli uygulamalar sayılabilir (Yüzer ve Cephaneciğil, 2021: 13). Görsel 21-22'de yer alan pano**,** Çanakkale'de bulunan Büyük Truva Oteli'nin iç mekânında konumlanmaktadır. Otelin bir duvarının ön ve arka yüzeyine monte edilen bu seramik pano, Gorbon-Işıl Seramik Fabrikası'nda görev yapan Erdoğan Ersen tarafından tasarlanmıştır. Söz konusu eser, mitolojik Truva Savaşı'nı sanatsal bir anlatımla betimlemektedir. Panonun bir yüzünde, savaş öncesine ait huzurlu ve dingin bir deniz manzarası yer alırken; diğer yüzeyde, savaşın şiddetiyle dalgalanan denizin dinamizmi gözler önüne serilmektedir (İthaf, 2024). Rebii Gorbon'un torunu Orhan Gorbon'un aktardığına göre, bu seramik panolar biçimlendirme işlemlerinin ardından fırınlama süreci için kamyonlarla otele taşınmış, otelin içerisinde kurulan özel fırınlarda pişirme işlemi gerçekleştirilmiştir (TV Net, 28 Nisan 2021).

Görsel 21-22. Çanakkale Büyük Truva Oteli, Gorbon-Işıl Tasarım Erdoğan Ersen 1970 (URL-5)

Görsel 23-24'deki seramik panolar**,** 1980 yılında Taci Alpaslan ve Gorbon-Işıl iş birliğiyle üretilmiş olup İstanbul'daki Onur Pasajı'nın iç mekânında yer almaktadır. Panolar, tüm katları birbirinden ayıran duvarlara bordür formunda yerleştirilmiştir. Kahverengi zemin üzerine yeşil, sarı ve turuncu tonlarında şeritler hâlinde uzanan dalga ve spiral motifleri işlenmiştir. Kompozisyonun, balkonlar ve kat aralarında kesintisiz bir akışla devam ettiği dikkat çekmektedir. Görsel 24'deki pano yine aynı binada farklı bir duvarda yer almaktadır. Karolarda geometrik ve stilize bitki motiflerinin yanı sıra çeşitli rölyefik dokular bulunmaktadır. Söz konusu panoların renkleri birbiri ile uyumludur.

Görsel 23. Seramik Pano, Gorbon-Işıl ve Taci Alpaslan 1980, Opera Onur Pasajı, Kadıköy, İstanbul (URL-6, URL-7)

Görsel 24. Görsel Seramik Pano (Detay), Gorbon-Işıl ve Taci Alpaslan 1980, Opera Onur Pasajı, Kadıköy, İstanbul (URL-9)

Görsel 25'deki pano ise**,** Erdoğan Ersen tasarımı olup yine Gorbon-Işıl Seramik Fabrikası'nda üretilmiştir. Kare biçimli karolar üzerinde geometrik motiflerin yanı sıra stilize edilmiş çeşitli hayvan ve bitki motifleri yer almaktadır (Görsel 26). Karoların Anadolu uygarlıklarından esinlenilerek sgrafito tekniğiyle işlenmiş oldukları düşünülmektedir. Söz konusu çalışma, İzmir'deki Büyük Efes Oteli'nde sergilenmektedir. 2003 yılında gerçekleştirilen yenileme çalışmaları kapsamında panolar, orijinal konumlarından sökülerek otelin çeşitli bölümlerine yeniden yerleştirilmiştir (URL-8).

Görsel 25-26. Erdoğan Ersen, Seramik Pano, 1964, Büyük Efes Oteli, Konak, İzmir (URL-8)

Çini Uygulamaları ve Geleneksel Motiflerin Yorumlanması

Gorbon-Işıl'ın çini üretimleri, cami ve mescit gibi dini yapıların yanı sıra restorasyon, otel gibi sivil mimarilerin hem dış yüzeylerinde hem de iç mekanlarında kullanılmıştır. Rebii Gorbon'un Anadolu Uygarlıklarına ait seramiklere duyduğu ilgi nedeniyle geleneksel çini sanatına ilişkin kapsamlı incelemelerde bulunmuştur. Özellikle kariyerinin son dönemlerinde, İznik çini teknolojisine duyduğu ilgi doğrultusunda malzeme, üretim teknolojisi ve renkler üzerinde yoğunlaştığı ve bireysel araştırmalar yaptığı bilinmektedir. Gorbon geleneksel çini sanatına olan düşüncesini şu sözlerle ifade etmektedir.

> Geleneksel çini çalışmalarımızı, cami, mescit gibi dini yerlerde moteller otel ve özel yerlerde kullanıyoruz. Bizim konumuz olan geleneksel seramik çalışmamızı yabancılar seviyor. Mesela Rus balerin Nurayev, İtalya'da bir ev aldı. Duvarlarını bizim geleneksel seramik çalışmamız ile kaplıyor. Bizim eski çini motiflerini yeni nesil pek sevmiyor. Eski zamanlara ait seramiklerimiz çok kıymetli yerlerde kullanılmış, kutsal yerlerde kullanılmış. Sanki şimdi modern evlerde bu seramik motifi garip gelir düşüncesinde insanımız (Yüzer, 2019:132) (Görsel 27).

Görsel 27. Nureyev's Yazlık Evi, Positano/İtalya (URL-10)

Gorbon Işıl'ın çini üretim ve uygulamaları, yalnızca özgün tasarımlarla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda 15. ve 17. yüzyıllar arasında Osmanlı cami mimarisinde yer alan çini örneklerinin çağdaş replikalarını da içeren zengin bir üretim yelpazesi sunmaktadır. Bu kapsamda geliştirilen eserler; 20x20 cm ebatlarında modüler karolar, bordür unsurları, kitabeleri içeren panolar, altıgen ve üçgen formdaki bağlantı elemanlarıyla oluşturulan çok parçalı kompozisyonlardan meydana gelmektedir. Gorbon Işıl'ın bu üretimleri, geleneksel Osmanlı çini estetiğine sadık kalmakla birlikte, motiflerin ve düzenlemelerin çağdaş bağlamda yeniden yorumlanmasıyla dikkat çeker. Bu yaklaşım, hem restorasyon projelerinde aslına uygunluk ilkesine katkı sunmakta hem de modern mimari yapılar için kültürel sürekliliği vurgulayan yüzey kaplamaları olarak işlev görmektedir (Yüzer, 2019:160). Bu üretim

pratiği, yalnızca geleneksel Osmanlı çini sanatının biçimsel özelliklerini yeniden üretmekle kalmayıp, aynı zamanda tarihsel estetik kodların çağdaş yapılarla bütünleşmesini sağlayan bir sanat anlayışını temsil eder. Gorbon Işıl'ın bu yaklaşımı, kültürel mirasın korunması ile estetik yeniliğin kesişiminde yer alan yaratıcı bir üretim modelini ortaya koymakta; Anadolu'nun derin sanat geleneğini, modern mimarlık ve tasarım diliyle buluşturarak Türk seramik sanatının evrimine anlamlı bir katkı sunmaktadır.

Sonuç

Rebii Gorbon, Anadolu'nun zengin kültürel mirasını çağdaş seramik uygulamalarıyla buluşturarak, Türkiye'de hem seramik sanatının hem de endüstrisinin gelişimine yön vermiş önemli bir sanatçı ve mimardı. Anadolu uygarlıkları, Selçuklu ve Osmanlı çini geleneğinden ilham alan üretimleri, geleneksel motif, form ve tekniklerin çağdaş yorumlarla yeniden ele alınmasıyla dikkat çekmiştir. Seramiği hem mimari mekanları tamamlayan bir malzeme hem de kültürel ve estetik bir unsur olarak değerlendirmiştir. Kişisel atölye ölçeğinde başlayan üretim süreci, zamanla kurumsal bir yapıya dönüşerek mimari, sanat ve tasarımı bütüncül bir yaklaşımla bir araya getiren bir fabrikaya evrilmiştir. Sanatçılarla kurulan üretim ve tasarım ortaklıkları ile seramik endüstrisinde özgün ve yenilikçi bir yönelimin önünü açmıştır. Bu yapı, Gorbon Seramik'i yalnızca bir üretim tesisi değil, aynı zamanda yaşayan bir sanat atölyesi ve yaratıcı iş birliği alanı hâline getirmiştir. Gorbon'un mimarlık kökeni**,** üretimlerine önemli ölçüde yansımış; mimari yapılara entegre edilen artistik ve endüstriyel seramik panolar ile karolardan oluşan geniş portföyü, seramiğin yapılı çevrede görünürlük kazanmasına katkıda bulunmuştur. Bu eserler, yalnızca süsleme amacı taşıyan yüzeyler değil; tarihsel, sembolik ve estetik anlamlarla yüklü sanat nesneleri olarak değerlendirilmiştir. Rebii Gorbon'un üretim pratiği, tekil seramik objelerden endüstriyel ürünlere, duvar panolarından hediyelik eşyalara ve promosyon ürünlerine kadar uzanan geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Bu çeşitlilik, yalnızca ürün tipolojisi açısından değil, aynı zamanda tasarım yaklaşımı ve üretim felsefesi bakımından da dikkat çekicidir. Söz konusu çok yönlü bakış açısıyla yürütülen üretim sürecinde, işletmede görev alan çalışanların da aynı esneklik ve donanımla yetiştiği gözlemlenmiştir. Gorbon, tasarımlarında geleneksel değerleri çağdaş formlarla buluşturarak geçmiş ile gelecek arasında kültürel bir köprü kurma hedefi gütmüş; bu bağlamda, sanatçı ile usta iş gücü arasındaki iş birliğini ön plana çıkaran Bauhaus akımının üretim anlayışını kendi pratiğine yansıtmıştır.

Farklı boyut ve biçimlerde üretilen yer ve duvar karoları, tüketici taleplerine göre birleştirilerek özgün kaplama yüzeyleri oluşturulmuştur. Bu yaklaşım, endüstriyel üretimde sıkça karşılaşılan tekdüze karo ölçülerinin dışına çıkılması bakımından yenilikçi bir duruş sergilemiştir. Gorbon'un özellikle yurt dışı seyahatleri sırasında edindiği bilgi ve gözlemler doğrultusunda Türkiye'de ilk defa endüstriyel düzeyde renkli karo tasarımlarını hayata geçirmiş olması, seramik endüstrisi açısından önemli bir dönüm noktasıdır. Gorbon-Işıl'da dönemin koşullarında uzmanlığın sınırlı olduğu restorasyon alanında da çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Fabrikanın sanat anlayışında yerel ve kültürel unsurlar da önemli bir yer tutmakta olup, bu yaklaşıma *Troia Destanı* temalı seramik pano çalışma örnek verilebilir. Bu tür üretimleriyle Gorbon, sadece üretim sürecine değil, aynı zamanda kültürel belleğin sanatsal yollarla korunmasına da katkı sunmuştur.

Sonuç olarak, Rebii Gorbon'un seramiğe yaklaşımı, yerel kültürel değerlerle çağdaş sanat anlayışını birleştirmesi bakımından öncü nitelikte olup Türk seramik sanatının modernleşme sürecine yön vermiştir. Geleneksel sanatlarla kurduğu bilinçli ilişki, üretimlerine tarihsel bir derinlik kazandırmış; seramiği bir kültürel temsil aracı olarak konumlandırmıştır. Rebii Gorbon, seramik sanatının Türkiye'deki gelişiminde estetik, mimari ve kültürel bileşenleri bir araya getiren özgün bir yol izleyerek kalıcı iz bırakan bir şahsiyettir.

Kaynaklar

Anonim. Haberler: "Gorbon- Işıl Seramik Fabrikasının 1970 Sergisi", Arkitekt Sayı: 1970-01 (337). (1970). 25.06.2025. http://dergi.mo.org.tr/dergiler/2/207/2807.pdf

Anonim. "Rebii Gorbon ve Arkadaşlarının Seramik Sergisi", Arkitekt Sayı: 1956-01 (283) 12 (1956) 25.06.2025. http://dergi.mo.org.tr/dergiler/2/220/3002.pdf

ArtGet ArtGet Galeri & Online Müzayede. (t.y). 25.06.2025. https://www.galeriartget.com/urun/5050677/gorbon-isil-el-boyama-seramik-vazo-gorbon-isil-sanat-atolyesi-uretimi-seramik-m

Artium Modern, (t.y). 01.05.2025. https://www.artiummodern.com/urun/8359495/gorbon-isil-gorbon-sanat-seramik-atolyesi-nde-uretilmis-kapakli-sahan-yasar-san#

Bilgehan, Zeynep. Hürriyet.com.tr Bosphorus Cup'ın patronu Orhan Gorbon anlattı. Yelken şişiren 'limonata' rüzgârlar (22 Eylül 2024). 25.06.2025. https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/zeynep-bilgehan/bosphorus-cupin-patronu-orhan-gorbon-anlatti-yelken-sisiren-limonata-ruzgarlar-42539559

Bozcalı, Sabiha. İstanbul Ansiklopedisi Cilt 11, s.7050 (t.y). 01.05.2025. https://istanbulansiklopedisi.org/handle/rek/11883

Erbay Aslıtürk, Gül. 20. Yüzyılda Çağdaş Türk Seramik Sanatı'nda Avrupa Kaynaklı Etkiler", Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk İslam Sanatı Bilim Dalı Doktora Tezi, 2009.

Gürses, Reyhan. Gelenekten Evrensele Ulaşmada Türk Seramik Sanatçısının Kültür Zenginliğinin Çağdaş Yorumlara Yansıması Marmara Üniversitesi Sosyal Silimler Enstitüsü Seramik ve Cam Ana Sanat Dalı Seramik Sanat Dalı Sanatta Yeterlik Tezi, 1998.

Güven, Gülay Gamze., Karakuş, Gökhan. Türkiye Tasarım Kronolojisi: Seramik. Aralık 1, 2016. 01.05.2025.http://bizinsanmiyiz.iksv.org/wp-content/uploads/2017/11/seramik_tr_opt.pdf

Gorbon, Rebii. "Kaybettiklerimiz: İsmail Hakkı Oygar", Arkitekt (359) 1975.

Gorbon Modern Seramikler (t.y.). 01.05.2025. https://gorbontiles.com/catalogs/modern.katalog.pdf

Gorbon Klasik Seramikler (t.y). 01.05.2025. https://gorbontiles.com/catalogs/klasik.katalog.pdf

Gökbel, F. M. Firdevs Müjde Gökbel'in Aziz Gorbon ile yaptığı röportaj İstanbul. Mayıs 2012.

Her Umut Ortak Arar, (19 Mayıs 2021). 01.05.2025. https://www.herumutortakarar.com/yazi/1950lerde-rebii-gorbon/

İthaf. "İthaf Sanata Gönül Verenlere İthaf" (2024). 01.05.2025. https://www.ithafsanat.com/bir-mimarlik-ve-sanat-arsivi-sehrin-panolari/

Milli Saraylar Başkanlığı (t.y). 01.05.2025. https://www.millisaraylar.gov.tr/Lokasyon/18/yildiz-cini-ve-porselen-fabrikasi

Nişantaşı Müzayede (t.y) 01.05.2025.https://www.muzayedeapp.com/muzayede/97-muzayede-depo-muzayede-MTEzLTEyMTA3

Okutur, F. Egemen ve Özer Filiz. Çağdaş Türk Seramik Karolarında Türk Çini Mirası Etkileri, Yedi Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi, Yaz, Sayı:18,17-30, (2017). 25.06.2025. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/323752

Okutur, F. Egemen. Çağdaş Türk Seramik Karolarında Göndermeler 1980-2014, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 2017.

Ural Rengigül. Yaltırık. "Dr. Güzin Poffet-Tamaç'ın Ardından Sandoz Türkiye Anılarımla Bir Devir", Cumhuriyetimizin 100. Yılı Özel, RE Books Arts- Rengigül Ural Kitaplığı İnceleme Araştırma ve Röportaj Bölümü, RE Books Arts Yayınevi, 2023. 01.05.2025. https://www.rebooksandarts.com/uploads/inceleme/drguzinpoffettamac8.pdf

Seramik Arşiv (t.y). 01.05.2025. https://www.instagram.com/p/C5QM9YtgL8c/?api=1%2F&hl=zh-cn&img_index=3

TV Net Gündem Sanat Seramik markasının atölye çalışmalarında neler yapılıyor? Orhan Gorbon, (28 Nisan 2021). 25.06.2025. https://www.youtube.com/watch?v=kBd2uCIgnbg) Sn:4.40.

Yılmaz, Ersoy. Modern/Çağdaş Seramik Sanatı: Türkiye'de Seramiğin Öyküsü, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı Doktora Tezi, 2019.

Yüzer, Canse. Rebii Gorbon: Mimarlık ve Seramik Arasında Bir Kariyer, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Yüzer Canse ve Cephanecigil, Gül. Rebii Gorbon: Mimarlık ve Seramik Arasında Bir Kariyer METU JFA METU Journal of the Faculty of Architecture, Cilt:38, Sayı:1 (2021). 24.06.2025. https://jfa.arch.metu.edu.tr/uploads/docs/sayilar/sayi-38-1/metujfa2021106.pdf

İnternet Kaynakları

URL-1. https://www.facebook.com/saltonline.tr/posts/pfbid02dYfh77VEwkZDkstFe3vnmB1cJNYDy8yQKuFodPLFoSfzXyaTpHJMPFzsTLRgsF6cl

URL-2. https://www.instagram.com/p/CPsfeOPLE4a/

URL-3.

https://www.facebook.com/photo.php?fbid=399697825517662&id=100064323443959&set=a.249772660510180&locale=cy_GB

URL-4. https://www.instagram.com/p/Bqso6i-gDVq/

URL-5. https://www.sehrinpanolari.com/properties/cank_ser_001

URL-6. https://www.sehrinpanolari.com/properties/ist_ser_073?pgid=l1yxlwbw-e961be_c398ecaee936489b8acc5ce135bc296bmv2

URL-7. https://www.sehrinpanolari.com/properties/ist_ser_073?pgid=l1yxlwbw-e961be_dee996557d2b44cabb880fa3ee4f7e2emv2

URL-8. https://www.sehrinpanolari.com/properties/izm_ser_015

URL 9. https://www.sehrinpanolari.com/properties/ist_ser_073?pgid=l1yxlwbw-e961be_c712cf1bef0b4842baec4af4e4324451mv2

URL-10. https://gorbontiles.com/productdetail.php?id=1

URL-11. https://www.instagram.com/p/Cvc7KxkqMhh/

URL-12. https://www.mamatikoleksiyon.com/urun/yapi-ve-kredi-bankasi-gorbon-isil-2-adet-promosyon-tabak#gallery-2

REBII GORBON'S CONTRIBUTIONS TO TURKISH CERAMIC ART AND INDUSTRY

Seyhan YILMAZ, Metin Han KURUOĞLU

ABSTRACT

This study examines the contributions of architect and ceramic artist Rebii Gorbon to Turkish ceramic art, design and industry, the establishment and activities of the Gorbon Ceramic Factory. The research method was carried out through literature review and interviews. The scope and limitation of the research include Rebii Gorbon's first steps in ceramic art, his artistic works and the first productions of the Gorbon Ceramic Factory. The subject addressed in the relevant study is important in terms of its contribution to the field of ceramic art. Born in Istanbul, Rebii Gorbon is among the important architects of the Republican Period and has made great contributions to art as a ceramic artist. Gorbon, who started producing his first ceramic vessels in the ceramic studio he established in the garden of his summer house in Mecidiyeköy in 1952, focused on decorative objects. He opened his first exhibition at the Beyoğlu Olgunlaşma Enstitüsü. After meeting Füreya Koral, he turned to works that are mainly art-oriented. It is known that he focused on materials, production technology and colors in his personal studies on Iznik tiles, which he focused on in the last years of his career. He conducted research on ceramics in various regions in Europe. During his trips to various regions of Anatolia such as Bozüyük and Bilecik, which are quite rich in terms of ceramic raw materials, and to Istanbul and its surroundings, he made researches on the history of ceramics and also conducted research on clay and kaolin quarries. Rebii Gorbon, who conducted various researches on ceramics both at home and abroad, played an important role in the development of the Turkish Ceramic Industry by establishing the Gorbon Ceramic Factory in 1958. Rebii Gorbon established his second factory in Gebze in 1985. Rebii Gorbon, who left the factory to his son Aziz Gorbon, passed away in 1993. As a result, Gorbon continued his ceramic adventure, which he started by producing decorative objects in 1952, with the factories he established. The Gorbon brand, which bears his surname, has created a wide range of products ranging from tableware to single-piece ceramic objects, from souvenirs to Ottoman tiles. Although the factory products have a wide repertoire in the production process, it is seen that Gorbon mostly focuses on building materials in production and stands out in this field. This situation gives rise to the idea that it is closely related to his being an architect.

Keywords: Ceramics, Rebii Gorbon, Gorbon-Isıl ceramics, Architectural ceramics, Turkish ceramic art